

ה ס ו פ ר ו ה מ ו ר ה

א.

ה ס ו פ ר

א. מ. ליפשיץ נכנס להיכל הספרות העברית בדור, שהמצוקה הרוחנית גדולה מנשוא. ואם המצוקה הזאת מציקה ומעיקה לאומות העולם בכלל, לישראל — על אחת כמה. ביקשנו אצל הסופר העברי החדש ביטוי ומבע ההולמים למצוקת הזמן; בקשנו — ולא מצאנו. יחסנו המיוחד לדברים שבכתב תובע מאת הסופר תביעות מיוחדות במינהן. אף מהותה וטיבה של ספרותנו העתיקה מחייבים את הסופר בישראל ומוסיפים לו תפקידים שאין לסוֹפְרִים בשום אומה ולשון. ובראותנו את הספרות העברית של הדור, הנעדרת כמעט כל העושר הרב הגנוז באוצרותינו העתיקים; נעשינו רגישים ביותר נוכח חוסר המסורת ושלשלת הקבלה שלה.

א. מ. ליפשיץ, במצעדיו הראשונים בספרות הזאת, ראה את לבטיה הליקויה. הרגיש את האחריות הגדולה שסופר בישראל נוטל על עצמו. הסופרים — אומר מר ליפשיץ בספרו "המשנה" —

הורו תורה לעם, הורוהו דרך חייו והי גידו לו מהי הדרך הטובה שיבור לו האדם לפי התורה... והם הקדישו את כל ימיהם למדרש התורה. הסופר — תפיסת קיד חייו היה הספר, ספר התורה, ההתעמקות בתורה והוראתה לישראל.

בספריו על רש"י ועל התהוות המשנה נוספה נימה חדשה בכינור הסופרים של הימים ההם. מתבלטים הקווים העיקריים של א. מ. ליפשיץ בספרות זהם: ידיעה יסודית בתורת האומה ומפרשיה; הערכה מדעית בספרות הדורות; והבנה טהורה בהרצאת העניינים. מתוך מעיין העבר שלנו, דלה מר ליפשיץ את הרוממות והקדושה שבעבודת הסופר. הרב קוק כותב על ספרות וסופרים: "אי אפשר לספרות ישראלית שתצליח בלא התקדשות הנשמות של הסופרים... הראשונים היו נקראים סופרים מפני שהיו סופרים אותיות שבתורה, וספירת האותיות שבתורה העלתם למדרגה עליונה של טוהר רוח וגבורת נשמה, עד ששם סופרים היה נאה להם. ואם את הספרות הישראלית אנו חפצים להחיות, צריכים אנו ללכת בדרך הקודש הזאת, לבוא מן הקדושה אל הספרות".

במבוא לספר על רש"י, שיצא לאור לפני עשרים ושמונה שנה (תרע"ב); מס' ביר מר ליפשיץ את השיטות השונות בכתיבת ביאוגראפיה ומסיק מסקנה, שיש להעדיף את השיטה הגניטית בביאוגראפיה על השיטה האפית-פראגמטית. השיטה הגניטית עלולה לחשוף תעלומות שלשמה ולזכרה מוקדשת הביאוגראפיה. בספרו על רש"י מתבהרות התקופות שלאחר חתימת התלמוד ועד המאה השני-עשרה. אף ההשפעה הרעיונית שהיתה לארץ-ישראל ולבבל — שני מרכזים יהודיים גדולים באלף הראשון לגלות — על שאר קיבוצי ישראל בתפוצה, מתבלטת כל צרכה. אף המיתודות הפרשניות ודרכיה אצל הפרשנים בספר ובצרפת הוארה באור הדעת והחכמה. יש לומר שבביאוגראפיה זו צפונה הבנה עמוקה בתורת ישראל ובהשתלשלות ההיסטוריה שלו. קירב המחבר את רש"י, גאון הפרשנים, ודרכי ההוראה בארץ ובתפוצות של הזמנים ההם, להבנת כל מבקש דעת בישראל.

ברכה מיוחדת קובעת הלשון. לשונו וסגנונו של א. מ. ליפשיץ — אותם יכיר הקורא הוותיק, אף אם שם המחבר לא יתנוסס עליהם. לשונו נעדרת כל צירופי שוא וסגנונו — טהור מכל כיווני חן. לשונו מצטיינת בפשטות עילאית ובעמק קות בלתי שכיחה. הסרה היא את התבלין הנקרא «Licentia poetica» ואף על פי כן יש בה משום פיוט ושירה. אמנם, מרגיש הקורא לעתים קרובות בחבלי-ביטוי, שמר ליפשיץ נלחם במ

בשעת כתיבתו, אולם הוא שרה עמהם ויוכל, במחקריו מתלבט הוא ומתאבק בחיפוש ביטוי ודיוק הדרושים לו, אבל כשמצאם, שמחים הדברים כבשעת נתינתם.

הקורא את מאמרו המשובח: "הרב" ב, לזכרו של הרב קוק, נוכח שיש בו חמרי-לשון וגווני-סגנון שבכל הדורות. מטביעות-לשון, מתקופת המקרא ועד ימינו, מזדמנות בו יחד ומביעות את ערך הספר והמחשבה של האומה.

ב.

ה מ ו ר ה

דרכו של א. מ. ליפשיץ בחינוך העברי היתה ברורה למדי אפילו מתוך המונג-ראפיה שלו "החדר" 4. ב"חדר" — על אף חסרונותיו הליקויים — נתעצבה נשמת הדורות וניתן להניחים עוז ואור, שייחזקו ויאירו להם את הדרך בגולה החדשה.

מר ליפשיץ, בבואו לפני שלושים שנה לארץ האבות, התייצב מיד בשורה הראשונה למניחי היסוד של החינוך "המודרני". רבה היתה העוובה בשדה החינוך של היישוב החדש בארץ. בית הספר המודרני, המחנך את חניכיו לתורה ולמצוות, היה כדבר בלתי שכיח. אף המורה העברי, המוכשר והמוכן ללמד גם לימודי-חול ויראת-חטא קודמת לחכמתו — מורה כזה לא היה כאן חוץ נפרץ ביותר. לפיכך היה ראש דאגתם של אנשי "המזרחי" בארץ, להקים מערכת שילימה של בתי ספר העלולים להוציא מקרבם בנים ובנות באמנים לתורת עמם ולקדשיו. א. מ. ליפשיץ הקדיש את כל כוחותיו האינטלקטואליים לטובת בנין בית הספר, שמטרתו לחנך דורות יודעי תורה והמקיימים מצוות שבין אדם למקום ובין אדם לחברו. הוא עשה הרבה להקלת קיומם של בתי ספר אלה ולשיפור תנאי הגידול והצמיחה שלהם. מאז ועד עתה עובד הוא לטובתם ולשלמתם כמורה, מפקח ומנהל בית המדרש למורים "מזרחי" בירושלים.

בבית המדרש למורים עמל מר ליפשיץ ללא ליאות, להרחבת תחום השכלתם העברית והכללית של הלומדים בו. הודות ולמאמציו התמידיים, זכה בית המדרש לכוחות הוראה מעולים, המכשירים את התלמידים למלא באמונה את תפקיד המורה. הוא הקים תלמידים הרבה, המפיצים דברי תורה ויראה בבתי הספר השונים בארץ ומחצה לה.

1. "המשנה", הוצאת השרון, התרע"ד.

2. "אורות התחיה" וראה גם ב"סיני", פרקי תחיה", חוברת ג'ד, שנת תרצ"ט.

3. "אזכרה", קובץ תורני-מדעי, מחלקה א

4. ראה "התקופה", כרך ז', עמ' 294-352